

Тетяна Пятничук,
кандидат педагогічних наук,
заступник начальника відділу
наукового та навчально-методичного
забезпечення змісту професійної освіти
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
ORCID 0000-0002-5607-2949
e-mail: ptv2613@ukr.net

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Реферат. У статті здійснено аналіз сутності поняття «інноваційне освітнє середовище», визначено його зміст для закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О). Висвітлено досвід роботи педагогічних колективів закладів освіти зі створення інноваційного освітнього середовища та формування професійної компетентності майбутніх робітників. Охарактеризовано основні підходи до створення інноваційного освітнього середовища ЗП(ПТ)О для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: гуманістичного (людиноцентризм, гармонізація відносин, формування духовної культури); системного (вдосконалення освітнього середовища як цілісної розвиваючої системи); інформаційного (достатній рівень інформаційної культури); інноваційного (творча взаємодія, формування готовності до майбутньої професійної діяльності).

На основі практичного досвіду закладів професійної освіти України виокремлено педагогічні умови створення та функціонування інформаційного освітнього середовища закладу освіти: партнерське співробітництво, повага та довіра всіх учасників освітнього процесу; спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості; робота в

творчому пошуковому режимі; ефективне використання науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей закладів освіти; застосування особистісно орієнтованих інноваційних педагогічних технологій.

Акцентовано увагу на важливості використання педагогами особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Показано, що педагогічні колективи ЗП(ПТ)О мають різне бачення підходів до створення інноваційного освітнього середовища. Водночас всі погоджуються з тим, що створення інноваційного освітнього середовища має значний позитивний вплив на формування та розвиток професійної майстерності педагогів, розвиток педагогічної інноваційної діяльності, зміцнення педагогічного колективу.

Ключові слова: інноваційне освітнє середовище, професійна компетентність, готовність педагогів до інноваційної діяльності, експериментальна робота.

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці вимагає високого рівня професійної компетентності робітника, постійного вдосконалення результатів його професійної діяльності, суб'єктних якостей. Ринкова економіка актуалізує потребу в якісному трудовому потенціалі, здатному успішно конкурувати на ринку праці та відповідати сучасним вимогам роботодавців. Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти України має враховувати глобалізаційні процеси у суспільстві, постійні зміни техніки і технологій, необхідність налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці, зміни у соціальному житті країни, потребу у неперервній професійній освіті. Вона має забезпечувати постійне оновлення змісту освіти та підготовку кваліфікованих конкурентоспроможних робітників відповідно до вимог загальнодержавного та регіональних ринків праці. Ці завдання зі свого боку вимагають змін в організації роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти: необхідним стає впровадження

нових педагогічних ідей, педагогічних технологій, форм і методів навчання і виховання, організації праці й управління закладом. Як зазначає Н. Ничкало (2008, с. 176), «саме в інноваційній діяльності народжуються нові моделі, педагогічні проекти, педагогічні технології, спрямовані на підвищення якості навчально-виробничого процесу і всієї освітньо-виховної роботи».

Саме тому для формування професійної компетентності майбутніх робітників у закладі професійної (професійно-технічної) освіти важливим є створення інноваційного освітнього середовища, використання інноваційних педагогічних технологій.

Мета статті – з'ясувати сутність поняття «інноваційне освітнє середовище» закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О), визначити його роль у формуванні професійної компетентності майбутніх робітників, проаналізувати досвід закладів по створенню інноваційного освітнього середовища.

Методи дослідження:

Теоретичні: аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, нормативних документів, навчально-методичної літератури, результатів освітньої діяльності учнів та педагогічних колективів; порівняння, систематизація й узагальнення теоретичних та експериментальних даних.

Емпіричні: спостереження, моделювання освітніх ситуацій, бесіда, опитування, метод експертної оцінки, педагогічний експеримент із кількісним і якісним аналізом результатів.

Статистичні: статистичні критерії перевірки значущості відмінностей, комп'ютерні засоби статистичного опрацювання експериментальних даних.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційні освітні процеси досліджували І. Бех, Н. Бібик, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Д. Пузікова, Г. Щекатунова. Можливості освітнього середовища у розвитку особистості вивчали Н. Гонтаровська, О. Гуменюк, Н. Крилова, А. Каташов, К. Приходченко, В. Степанов та ін. Окремі питання формування освітнього середовища розглядали Л. Буєв, Ю. Мануйлова, Л. Новиков, Н. Селиванова,

В. Петровський, І. Якиманська, В. Ясвін та ін. Проблеми створення освітнього простору вивчали Є. Бачинська, С. Гершунський, В. Гинецінський, Б. Єльконін, Б. Серіков, І. Фрумін та ін.

Однак у наукових публікаціях недостатньо представлено аспекти формування професійної компетентності майбутніх робітників в умовах інноваційного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Виклад основного матеріалу. Освіта є найвизначнішим фактором розвитку сучасного суспільства, від її змісту, якості та вдосконалення залежить вирішення першочергових проблем людства.

Метою професійної (професійно-технічної) освіти Закон «Про освіту» визначає формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя (Законодавство України, 2017).

Сьогодні формування професійної компетентності робітника, як креативної, творчої особистості можливе тільки в умовах інноваційного освітнього середовища. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах викликана необхідністю оновлення змісту та організації освітнього процесу. У цьому контексті суттєво зростає роль педагогічного колективу закладу професійної (професійно-технічної) освіти, який забезпечує професійну підготовку майбутнього робітника. Саме інноваційне освітнє середовище є засобом формування якісного потенціалу майбутніх робітників, їх професійної компетентності, забезпечення оновлення змісту освіти, створення і вдосконалення умов для розвитку, саморозвитку, реалізації творчих здібностей майбутнього робітника.

Створення інноваційного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти для професійної підготовки майбутнього кваліфікованого робітника ґрунтується на таких підходах:

– гуманістичний – відображає людиноцентристські засади до розвитку сучасного соціума, гармонізацію відносин, формування у майбутніх робітників духовної культури;

– системний – спрямований на вдосконалення освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, встановлення зв'язків між його компонентами та визначення освітнього середовища як цілісної системи, яка забезпечує розвиток майбутнього робітника;

– інформаційний – забезпечує достатній рівень інформаційної культури майбутнього робітника із використанням сучасних комп'ютерних технологій, сприяє ефективному формуванню професійної компетентності робітників;

– інноваційний – сприяє створенню творчої взаємодії між учасниками процесу професійної підготовки, формуванню в учнів готовності до майбутньої професійної діяльності.

Нині суспільство потребує від української освіти переосмислення самої ідеї освіти, узгодження її стратегій з інноваційною культурою професійної діяльності освітян, формування нової якості інноваційного середовища (Ващенко, 2012, с. 37).

Розглянемо поняття інноваційне освітнє середовище для виявлення закономірностей його впливу на розвиток професійної компетентності. Аналіз наукової літератури показує, що освітнє середовище закладу освіти як сукупність цінностей і зразків успішного розв'язання життєвих цілей є джерелом для розвитку особистості. Поняття «освітнє середовище навчального закладу» А. Каташов (2001) розглядає як сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію творчого потенціалу студентів. Освітнє середовище, на думку дослідника, виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими

встановлюються тісні різнопланові взаємозв'язки; його розглядають як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості. Дослідниця Н. Разіна (2009) розуміє поняття «інноваційне освітнє середовище» як комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості з інноваційно-творчим мисленням, її професійної компетентності. Науковець О. Шапран (2010) визначає інноваційне освітнє середовище як педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, що сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу. Дослідниця Л. Ващенко (2012, с. 39) уточнює, що інноваційне середовище окремого навчального закладу, наповнене інноваційними змістом і формами організації, забезпечує умови для формування нової якості професійної науково-педагогічної та управлінської діяльності, у такий спосіб створює потужний потенційний ресурс для розвитку і професійної діяльності.

Зазначимо, що особливого значення для набуття учнями професійної компетентності набуває використання педагогами особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Науковець Г. Романова (2014, с. 5) визначає найістотніші ознаки таких технологій: пріоритет особистісно-сміслової сфери того, хто навчається, зокрема її мотиваційно-ціннісного компонента; переорієнтація процесу навчання на постановку і розв'язання самими учнями навчальних завдань – пізнавальних, дослідницьких, проектних тощо; зміна позиції педагога як інформатора і контролера на позицію координатора, фасилітатора, який сприяє створенню умов для становлення учня як суб'єкта діяльності.

Науковець Г. Щекатунова (2013) розуміє «освітнє середовище» як систему впливів і умов формування особистості за заданим взірцем, а також можливостей для її розвитку, що є в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Дослідник А. Кух (2008) визначає взаємопов'язані компоненти освітнього середовища: суб'єктно-ресурсний, матеріально-технічний та ідейно-технологічний. На його думку, суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища та умови здійснення їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії; матеріально-технічний компонент відповідає за забезпеченість освітнього середовища відповідним стандартним обладнанням; ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих результатів у навчанні (Кух, 2012, с. 74).

Для того, щоб освітнє середовище закладу професійної (професійно-технічної) освіти стало інноваційним, ми визнаємо за необхідне:

- створення та вдосконалення матеріально-технічної бази відповідно до вимог ринку праці та стандартів, що ґрунтуються на компетентнісній основі;
- упровадження в освітній процес інформаційно-комунікативних технологій;
- упровадження педагогічних умов формування професійної компетентності відповідно до вимог стандарту професійної (професійно-технічної) освіти.

Зазначимо, що сьогодні в педагогічних колективах системи професійної (професійно-технічної) освіти України є чітке розуміння необхідності створення інноваційного освітнього середовища закладу освіти для формування професійної компетентності майбутніх робітників. Кожен з них має власний особливий матеріально-технічний потенціал для створення інноваційного освітнього середовища. Значну увагу в сучасних закладах професійної освіти приділяють розвитку інформаційного освітнього середовища, впровадженню інформаційних технологій у професійну освіту.

У межах проведення експерименту всеукраїнського рівня у Державному навчальному закладі «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» у 2014–2017 роках (наказ МОН України № 424 від 09.04.2015 р.) створено мобільну, динамічну, відкриту структуру

інформаційно-освітнього середовища ДНЗ «ОВПУТТХ», що охоплює модулі: контент-бібліотеку; базу навчально-методичних матеріалів; довідково-пошукову систему; електронні освітні ресурси загальноосвітніх дисциплін, соціально-економічного напрямку, управління; депозитарій; електронні енциклопедії та довідники; репозиторій; конструктор особистого інформаційно-освітнього середовища викладача; систему дистанційного навчання; інші модулі, наявність яких науково, методично та дидактично обґрунтовано. За підсумками роботи педагогічний колектив закладу відзначає значне – до 15% – покращення рівня мотиваційно-ціннісного та когнітивного компонентів професійної компетентності учнів.

У рамках виставок «Інноватика в сучасній освіті» та «Сучасні заклади освіти» заклади професійної (професійно-технічної) освіти різних регіонів України подали на розгляд більше 150 праць у номінації «Інноваційне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення».

У ДПТНЗ «Жмеринське вище професійне училище» у 2018 році вивчали досвід створення інноваційного освітнього середовища для підготовки компетентних фахівців з професії «провідник пасажирського вагона; касир квитковий; касир багажний; прийомоздавальник вантажу та багажу». Основною метою цієї діяльності є: зміни в організації освітнього процесу; модернізація змісту освіти; формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів і педагогічних працівників; удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників шляхом опанування інноваційними технологіями навчання, науково-дослідницькими видами діяльності. Це передбачає активізацію діяльності педагогічних працівників: проведення семінарів-практикумів, психолого-педагогічних семінарів для опанування інноваційними педагогічними технологіями; створення персональних сайтів, використання сервісу Prezzi.com. для інтерактивних online-презентацій. У закладі впроваджуються професійно орієнтовані освітні та контролюючі комп'ютерні програми, сучасні методики та особистісно-розвивальні технології для досягнення

прогнозованих результатів. Усі зазначені заходи уможливають підвищення рівня праксеологічного компонента професійної компетентності до 10-15 %.

У Вищому професійному училищі № 33 м. Києва визначилися з основними завданнями педагогічного колективу закладу: формувати успішних фахівців для ринку праці, які вміють навчатися впродовж життя, визначати цілі та досягати їх, мають критичне мислення, працюють у команді, комунікабельні та володіють різними професійними вміннями. Для реалізації цих завдань педагогічний колектив визначився з необхідністю створення інноваційного освітнього середовища, структура якого охоплює стратегію розвитку, тактику формування інноваційних процесів, зміст інновацій, організаційне забезпечення, прогнозування розвитку. В училищі у 2013–2018 роках реалізовано проекти: «Шлях до професійного зростання», який мав на меті вдосконалення майстерності педагогів, підвищення їхньої мотивації та фахових компетентностей; «Бути в тренді навчання» спрямований на використання планшетів та смартфонів у навчанні, перевірку ефективності та доступності, легкості навчання, підвищення мотивації учнів; «Віртуальна реальність як шлях до реальної віртуальності» передбачав запровадження нових форм та методик роботи педагогів, які уможливають розвиток в учнів критичного мислення, вміння організовувати самостійну роботу, долати інтернет-залежність учнів і спрямовувати ІКТ-навички на здобуття знань; «Практичні кроки екологічного виховання учнів» мав на меті зміну філософії екологічного мислення учнів: привернути увагу до проблем екології, активізувати творчу пізнавальну діяльність, формувати звичку правильно сортувати сміття, показати, що спільні дії та невеликий вклад кожного з нас можуть змінити навчальний заклад та країну в цілому; «Агенти змін: від мрії до дії» спрямований на реалізацію напрямів: освіта для всіх, навчання – доступне, бажане та інформативне, відкритий шлях у міжнародний інформативний простір. Педагогами училища розроблено електронний посібник з предмета «Технологія приготування їжі з основами товарознавства».

Реалізація цих проектів дозволила не лише накопичити певну інформацію, але й суттєво вплинути на учасників освітнього процесу щодо розвитку педагогічної інноваційної діяльності та формування професійної компетентності учнів. Основу проектів становлять принципи: орієнтація на співробітництво; розвиток особистості педагогів та учнів; єдність теорії та практики; принцип активності, що спонукає особистість до активної позиції у навчанні. У ході роботи над проектами і в учнів, і в педагогів формувалися творчий підхід, креативність, здатність працювати в команді як складові суб'єктного компонента професійної компетентності.

Березівське ВПУ Одеського національного політехнічного університету реалізує автентично-історичний освітній проект «Берегині України» як ефективний педагогічний метод формування інноваційного освітнього середовища для підготовки кваліфікованих робітників сфери послуг. Мета проекту – створення автентичної, історико-етнографічної колекції костюмів. Ідея розроблення колекції пов'язана з розкриттям тематики українського одягу, поняттям культури національного костюму, новим поглядом на старовину, шануванням духовних цінностей. Творча група визначила історичні, літературні, етнографічні, фольклорні, художні джерела, аналіз яких уможливив створення нової колекції, присвяченої українській жінці-берегині, як особливому світовому феномену. Особливістю створення таких колекцій є інноваційна проектна діяльність педагогічного і учнівського колективів згідно з навчальними планами і програмами професійної підготовки робітників галузі легкої промисловості.

Освітню діяльність ДНЗ «Шосткинський центр професійно-технічної освіти» спрямовано на створення інноваційного освітнього середовища, яке відрізняється від усталеного змістом, організаційною структурою, системою управління. Складовою цієї роботи є використання інформаційно-комунікативних технологій, які уможливають підготовку учнів до повноцінного життя в інформаційному суспільстві та забезпечують: формування вмінь і навичок критичного мислення в умовах роботи з

великими обсягами інформації; формування навичок самостійної роботи, розв'язання нестандартних задач, використання набутих знань, вмінь і навичок; розвиток комунікабельності, уміння аналізувати різні точки зору, співробітничати та працювати в команді. Основними напрямками упровадження ІКТ у закладі є такі:

- використання хмарних технологій: Web-додатків; електронних журналів і щоденників; онлайн-сервісів для навчального процесу, спілкування, тестування; системи дистанційного навчання, бібліотека, медіатека; сховища файлів, спільний доступ; відеоконференції; електронна пошта з доменом закладу освіти;

- конструктор для розроблення інтерактивних завдань LearningApps;

- сервіси для створення та розміщення презентацій: Empress, Google Docs, Prezi, ZohoShow, SlideShare, VCASMO, Knoodle;

- використання комп'ютерного тестування для якісного моніторингу знань учнів за програмою «Майстер-Тест» (master-test);

- створення електронних підручників.

Результати роботи закладу засвідчують, що створення інноваційного освітнього простору уможлиблює неперервність професійної освіти відповідно до розвитку сучасних техніки та технологій; відкритість та доступність освіти для задоволення зростаючих потреб суспільства в спеціалістах; досягнення успіху особистості в сучасному світі; гарантований результат навчання.

Ураховуючи досвід закладів професійної освіти, визначимо основні педагогічні умови створення інноваційного освітнього середовища для формування професійної компетентності майбутніх робітників:

- партнерське співробітництво, повага та довіра всіх учасників освітнього процесу;

- спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості;

- робота в творчому пошуковому режимі;

– ефективно використання науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей закладів освіти;

– застосування особистісно орієнтованих інноваційних педагогічних технологій.

Висновки. Педагогічні колективи закладів професійної (професійно-технічної) освіти України мають різне бачення підходів до створення інноваційного освітнього середовища. Водночас всі відзначають залежність позитивних результатів формування професійної компетентності майбутніх робітників від його упровадження. Окрім цього, створення інноваційного освітнього середовища має значний позитивний вплив на формування та розвиток професійної майстерності педагогів, розвиток педагогічної інноваційної діяльності, зміцнення педагогічного колективу.

Література

1. Ващенко, Л., 2012. Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта*, 1, с. 37-40.
2. Законодавство України, 2017. *Про освіту*. [online] (Останнє оновлення 19 Січень 2019) Доступно: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>> [Дата звернення 02 Травень 2019].
3. Каташов, А. І., 2001. *Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею* : автореферат. Кандидат наук Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка.
4. Кух, А. М., 2008. Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики. В: *Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно-світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця*, [online] частина 2, с. 73-76. Доступно: <www.mvf.kam-pod.org/zbirniku/Zbirnyk14/e-book/2-07-Kuhh.pdf> [Дата звернення 02 Травень 2019].
5. Ничкало, Н. Г., 2008. *Трансформація професійно-технічної освіти України*: монографія. К. : Педагогчна думка.

6. Щекатунова, Г. Д., ред., Тесленко, В. В., Цимбалару А. Д. та ін., 2013. *Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу*: монографія. К.: Педагогічна думка.

7. Разіна, Н. О., 2009. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. *Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ»*, [online] 3. Доступно: http://www.intellect-invest.org.ua/ukr/school_akme_vestnik_akme_akme_3_2009_razina_akmeolog_p_odhod_k_razvit/ [Дата звернення 02 Травень 2019].

8. Романова, Г. М., 2014. Проектування технологій професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. *Професійно-технічна освіта*, 1, с. 47-64.

9. Шапран, О. І., 2010. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 9, с. 108-110.

Tetiana Pyatnichuk

INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS MEANS OF FORMING OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE WORKERS

The article analyzes the essence of the concept of «innovative educational environment», defines its content for institutions of vocational (vocational) education. We define the concept of «innovative educational environment» for vocational (vocational) education as a system consisting of: introduction of pedagogical conditions for the formation of professional competence in accordance with the requirements of the standard; creation and improvement of material and technical base; implementation of information and communication technologies.

The work experience of educational collectives of educational establishments on creation of innovative educational environment and formation of professional competence of future workers is described.

Based on the practical experience of institutions of vocational education of Ukraine, the principles and pedagogical conditions for the creation and functioning of the information educational environment of the educational institution are identified. Main pedagogical conditions of formation of innovative educational environment: partnership cooperation, respect and trust of all participants in the educational process; focus on the development and self-development of each individual; work in creative search mode; effective use of scientific-methodical, logistical and staffing facilities of educational institutions; application of personally oriented innovative technologies.

Creation of an innovative educational environment is a significant factor influencing the participants in the educational process and is based on the principles: orientation to cooperation; development of the personality of teachers and students; the unity of theory and practice; the principle of activity that prompts a person to take an active position in learning.

Keywords: innovative educational environment, professional competence, readiness of teachers to innovative activity, experimental work.

References (Translated & Transliterated)

1. Vashchenko, L., 2012. Innovatsiine seredovyshe pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [переклад англійською]. *Pisliadyplomna osvita* [переклад англійською], 1, s. 37-40.
2. Zakonodavstvo Ukrainy, 2017. *Pro osvitu* [переклад англійською]. [online] (Ostannie onovlennia 19 Sichen 2019) Dostupno: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>> [Data zvernennia 02 Traven 2019].
3. Katashov, A. I., 2001. *Pedahohichni osnovy rozvytku innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha suchasnoho litseiu*: avtoreferat [переклад англійською]. Kandydat nauk. Luhanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka.

4. Kukh, A. M., 2008. Osvitnie seredovyshche v strukturi innovatsiinoi systemy fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizyky [переклад англійською]. V: *Predmetni dydaktyky v konteksti formuvannia kompetentnistno-svitohliadnykh profesiinykh yakosti maibutnoho fakhivtsia* [переклад англійською], [online] chastyna 2, s. 73-76. Dostupno: <www.mvf.kampod.org/zbirniku/Zbirnyk14/e-book/2-07-Kuhh.pdf> [Data zvernennia 02 Traven 2019].
5. Nychkalo, N. H., 2008. *Transformatsiia profesiino-tekhnichnoi osvity Ukrainy: monohrafiia* [переклад англійською]. K. : Pedahohchna dumka.
6. Shchekatunova, H. D., red., Teslenko, V. V., Tymbalaru A. D. ta in., 2013. *Orhanizatsiino-pedahohichni zasady innovatsiinoho rozvytku zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu: monohrafiia* [переклад англійською]. K.: Pedahohichna dumka.
7. Razina, N. O., 2009. Akmeologichni pidkhid do rozvytku profesionalizmu suchasnoho pedahoha v innovatsiinomu osvitnomu seredovyshchi serednoi shkoly [переклад англійською]. *Visnyk naukovoї shkoly pedahohiv «AKME»* [переклад англійською], [online] 3. Dostupno: <http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/school_akme_vestnik_akme_akme_3_2009_razina_akmeolog_podhod_k_razvit/> [Data zvernennia 02 Traven 2019].
8. Romanova, H. M., 2014. Proektuvannia tekhnolohii profesiinoho navchannia maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv [переклад англійською]. *Profesiino-tekhnichna osvita* [переклад англійською], 1, s. 47-64.
9. Shapran, O. I., 2010. Stvorennia innovatsiinoho osvitnoho seredovyshcha v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [переклад англійською]. *Pedahohika, psykhologhiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [переклад англійською], 9, s. 108-110.